

බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනයේ නිර්ණායක

Criteria of Buddhist Moral Philosophy

කිරම විමලනිස්ස හිමි

සාරසංකේපය

පුද්ගල වර්ගයාව නිවැරදි වීම මානවයාට පමණක් නොව සමස්ත සත්ත්ව වර්ගයාටම මෙන්ම සොබාදහමට ද එකසේ බලපායි. ලෝකයෙහි පැවැත්ම රඳාපවතින්නේ මිනිසාගේ ක්‍රියාකාරකම් මතය. සිතා විමසා ක්‍රියා කළ හැක්කේ මිනිසාට පමණි. එබැවින් මිනිස් වර්ගයා නිවැරදියැයි සම්මත රාමුවක පවත්වා ගැනීම ඉතා වැදගත් වේ. අපරදිග දර්ශනය තුළ 'ethics' යනුවෙන් හඳුන්වා ඇත්තේ මෙයයි. සමස්ත සත්ත්ව වර්ගයාගේම හිතසුව පිණිස කටයුතු කරන බුදුදහම ජීව මෙන්ම අජීවී පරිසරය කෙරෙහි මෛත්‍රිය පෙරටු කර ගෙන කටයුතු කළ යුතු ආකාරය බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනය යටතේ උගන්වයි. එහි දී කිසිවෙකුටත් හානියක් නොවන අයුරින් පුද්ගල වර්ගයා පැවැත්විය යුතු ආකාරය සඳහා විධිමත් මගපෙන්වීමක් සිදු කර ඇත. මූලික බෞද්ධ ඉගැන්වීම් මත හිඳිමින් හේතුඵල සිද්ධාන්තය අනුව සියල්ල පැහැදිලි කර ඇත. සීලය නැමති වර්ගයා විශෝධන ක්‍රමවේදය මූලික කර ගෙන සැකසුණු බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනය තුළ හොඳ-නරක, හරි-වැරදි, පිං-පව් ආදී වශයෙන් ගැණෙන සමාජ සම්මත සදාචාර සීමා හඳුනාගෙන ඒවා අතික්‍රමණය නොවන අයුරින් සිය වර්ගයා පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ සපයා ඇත. බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක වශයෙන් මෙම ඉගැන්වීම් දැක්විය හැකිය. පුද්ගල ස්වාධීනත්වය හා ස්වච්ඡන්දතාව තුළ හිඳිමින් කුසල්-අකුසල් තෝරාගෙන කටයුතු කිරීමට බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක උපකාරී වේ.

යතුරු පද: බෞද්ධ, සදාචාර, සීලය, ස්වච්ඡන්දතාව, වර්ගයා

Abstract

Modification of individual behavior affects not only humans but all beings as well as nature. The existence of the world depends on the activities of man. Only man can think and act. It is therefore important to maintain a standard framework for the correctness of human behavior. This is called ethics in the Western Philosophy. Buddhism, which works for the benefit of all living beings, teaches how to act with compassion for the living beings as well as the inanimate environment under Buddhist moral philosophy. There is a formal guideline on how to conduct a person's behaviors in a way that does not harm anyone. Buddhism explains everything based on the basic Buddhist teachings and the theory of causality. Buddhist moral philosophy, based on the practice of *sīla*, has identified the social norms of good and bad, right and wrong, *puñña-pāpa*, and has given proper guidance not to exceed the moral borders of society. These teachings can be cited as Buddhist moral criterias. These Buddhist moral criterias help for the individual to work by selecting merits and demerits depending on free-will and independence.

Keywords: Buddhist, Moral, *sīla*, free-will, behaviors

හැඳින්වීම

'ethics' අපරදිග දර්ශනයේ ප්‍රධාන ශාඛාවකි. එය 'ආචාර විද්‍යාව' වශයෙන් සිංහල භාෂාවට නගා ඇත. තවත් විටක එය 'moral philosophy' යනුවෙන් ද දැක්වෙන අතර එය සදාචාර දර්ශනය වශයෙන් අරුත් ගන්වා ඇත. දර්ශනය තුළ අචාර විද්‍යාව වශයෙන් හැඳින්වෙන විෂයකෂේත්‍රය සොක්‍රටීස් වැනි ග්‍රීක දාර්ශනිකයන්ගෙන් ආරම්භ වී ඇරිස්ටෝටල්, ජලේටෝ වැනි දාර්ශනිකයන් විසින් සංවර්ධනය කරනු ලැබූ අතර පසු

කාලීනව බටහිර දර්ශනයේ සංවර්ධයත් සමග විවිධ දාර්ශනිකයන් විසින් තවදුරටත් පෝෂණය කරනු ලැබීය (Encyclopedia.com, Ethics, History of, 11.09.2021). ඒ අනුව අද වන විට ආචාර විද්‍යාව විවිධ දාර්ශනික සිද්ධාන්ත ගොඩනැගීමෙන් ඉතා පෘතුල විෂයකෝණයක් බවට පත්ව ඇත. ආචාර විද්‍යාව තුළින් මූලික වශයෙන් සිදු කරන්නේ මානව සමාජයේ දක්නට ලැබෙන සදාචාරාත්මක ඇගයුම් සියුම් ලෙස විශ්ලේෂණය කරමින් දාර්ශනික අර්ථ විචරණ ලබාදීම, ඒවායෙහි පදනම පරීක්ෂා කිරීම, ඒවායෙහි භාවිතයෙහි යුක්ති යුක්තතාව අවබෝධ කර ගැනීමට මාර්ගය පෙන්වා දීමයි. මානව සමාජයේ සෑම ජන කොට්ඨාශයකම පාහේ එකී ජනසමාජයට ආවේණික ලෙස අරුත් ගැන්වුණු සදාචාරාත්මක හර පද්ධතියක් දැක ගත හැකිය. ඒවායෙහි ඇතැම් යෙදුම් සමස්ත මානව වර්ගයාටම පොදු විය හැකි අතර ඇතැම් ඒවා එක් ජන වර්ගයක් සඳහා පමණක් අදාළ විය හැකිය. හොඳ නරක, හරි වැරදි, යුතු අයුතු වශයෙන් පොදුවේ දැක්විය හැකි මෙවැනි ඇගයුම් විශ්ලේෂණය කිරීම සදාචාර දාර්ශනිකයාගේ කාර්යභාරයයි. එහිදී ඔහු එම භාවිතයන් තුළ පවත්නා පදනම සියුම්ව නිරීක්ෂණය කරයි. එම නිරීක්ෂණයන් තුළින් එම භාවිතයන් තුළ පවත්නා සහේතු බව හෝ දුර්වලතා දාර්ශනිකව විග්‍රහ කර ගත හැකිය (Britinnica.com, ethics, 11.09.2021).

බුදුදහම දාර්ශනික පද්ධතියක් වශයෙන් පෙන්වාදීමට උත්සාහ දරන උගතුන් විසින් බටහිර දර්ශනයට සාපේක්ෂව බෞද්ධ ඉගැන්වීම් තුළ පවත්නා දාර්ශනික ප්‍රවණතා ගෙනහැර දක්වා තිබේ. ඒ අනුව අපරදිග දර්ශනය තුළ පැහැණන ආචාර විද්‍යාත්මක එළැඹුම්වලට සමගාමීව බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනයක් ඇති බව පෙන්වා දී තිබේ. දාර්ශනික කෝණයෙහි ආචාර විද්‍යාව තුළ දක්නට ලැබෙන පාරිභාෂික පදමාලාවන් සහ න්‍යායයන් ඒ අයුරින්ම දක්නට නොලැබුණ ද අචාර විද්‍යාව පෝෂණය කළ හැකි තරම් නව්‍ය ඉගැන්වීම් රාශියක් බුදුදහම තුළ දැක ගත හැකිය (Premasiri, 2006:7). බුදුදහම සත්ත්වයාගේ විමුක්තිය අරමුණු කර ගෙන බිහි වූ දහමකි. නිර්වාණය යනුවෙන් හැඳින්වෙන එකී විමුක්තිය කේන්ද්‍ර කර ගෙන එහි එන සෑම ඉගැන්වීමක්ම සැකසී

ඇත. බෞද්ධ විමුක්තිය මාර්ගය සැකසී තිබෙන්නේ පුද්ගලයාගේ වර්යාවන් හැඩගැස්වීමේ ක්‍රමවේදයක් ඔස්සේය. සීල, සමාධි, ප්‍රඥා යනුවෙන් දැක්විය හැකි එම පියවරවල් අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවක් වශයෙන් ද හැඳින්විය හැකිය. මෙහි දී හොඳ-නරක, කුසල්-අකුසල්, හරි-වැරදි ආදී වශයෙන් පුද්ගලයාගේ වර්යා ඇගයුම් ලබාදීමක් දැක ගත හැකිය. ඒ අනුව පුද්ගලයාගේ සෘණාත්මක වර්යා (අකුසල්, නරක, වැරදි) පාලනය කරමින් ධනාත්මක වර්යා (කුසල්, හොඳ, හරි) වර්ධනය කර නිශ්චිත ඉලක්කය කරා මෙහෙයවීමට මෙම බෞද්ධ ප්‍රතිපදාවන් සැකසී ඇත. මේ අනුව නිවන බෞද්ධ සදාචාරයේ කෙළවරයි. ඒ සඳහා හඳුන්වා දී ඇති පිළිවෙත් සමුදාය සදාචාර මාර්ගයයි. එබැවින් බුදුදහම යනු ආචාර විද්‍යාත්මක ඉගැන්වීම්වලින් සුපෝෂිත සදාචාර දාර්ශනික පද්ධතියක් වශයෙන් හඳුන්වා දිය හැකිය.

සදාචාරය පිළිබඳ බෞද්ධ නිර්ණායක මොනවාද යන පර්යේෂණ ගැටලුව මූලික කර ගෙන මෙම පර්යේෂණය සිදු කරන අතර සදාචාරාත්මක කරුණු සම්බන්ධයෙන් මිණුම්දඬු වශයෙන් ත්‍රිපිටකය තුළ අන්තර්ගත ඉගැන්වීම් කිසියම් ආකාරයකට ගොනු කර දැක්වීමක් මෙහිදී සිදු වේ. ඒ තුළින් බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක පිළිබඳ උනන්දුවක් දක්වන විද්‍යාර්ථීන්ට මාර්ගෝපදේශයක් ලබාදීම අපේක්ෂිතයි.

සාහිත්‍ය විමර්ශනය

බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනය පිළිබඳ විවිධ බෞද්ධ උගතුන් විසින් අධ්‍යයනය කර තිබේ. ඒ අතර භාවාර්ය කේ. එන්. ජයතිලකට හිමිවන්නේ විශේෂ ස්ථානයකි. බෞද්ධ දර්ශනය නැමති විෂයකෂේත්‍රය පෝෂණය කිරීම සඳහා එතුමා සුවිශාල දායකත්වයක් දක්වා තිබේ. හේ.මු. තිලකරත්න විසින් සම්පාදනය කරන ලද මාභාවාර්ය කේ.එන්. ජයතිලක දර්ශනය නැමති කෘතියේදී 'බුදුරදුන් දුටු සදාචාරය' යන මාතෘකාව යටතේ බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනය පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් කර තිබේ. එහි ආචාර විද්‍යාවේදී වැඩිපුර කතාබහට ලක්වෙන හරි-වැරදි

තෝරා ගැනීමේ නිර්ණායක පිළිබඳව බෞද්ධ දෘෂ්ටිකෝණයෙන් සිදු කළ දාර්ශනික විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කර ඇත (තිලකරත්න, 2001:233-249). මහාචාර්ය පී.ඩී. ප්‍රේමසිරි විසින් Encyclopedia of Buddhism, Vol. 5 සඳහා ලබාදී ඇති zIntroduction to Ethics in Buddhism' නමින් බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාව සමස්තයක් ලෙස ගෙන ප්‍රමාණික විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. එසේම The Sri Lanka Journal of the Humanities, Vol. 2 සඳහා ලබා දී ඇති 'Interpretation of Two Principle Ethical Terms in Early Buddhism' නැමති ලිපියේ පුඤ්ඤ හා කුසල යන භාවිතයන් දෙක පිළිබඳ පුළුල් විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. මහාචාර්ය ඩබ්ලිව්. ඇස්. කරුණාරත්න මහතා ද බෞද්ධ සදාචාර දර්ශන ඉස්මතු කොට දැක්වීම සඳහා වෙහෙසක් ගත් විද්වතෙකි. එතුමා විසින් පළ කර තිබෙන ලිපි එකතු කර සැකසූ 'බෞද්ධ දර්ශනය හා වරණය' නැමති කෘතියේ දී 'සදාචාර ධර්මය පිළිබඳ බුද්ධ මතය,' 'හොඳ පිළිබඳ බෞද්ධ නිර්වචන,' 'වගකීම හා ස්වච්ඡන්දතාව' වැනි ලිපිවල බෞද්ධ සදාචාරය දාර්ශනිකව විශ්ලේෂණය කර තිබේ. හෝමාගම ධර්මානන්ද හිමි විසින් රචිත 'බෞද්ධ හා කාන්ටියානු සදාචාර දර්ශනය' නැමති කෘතියේදී ද බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාව හා කාන්ටිගේ සදාචාර දර්ශනය තුලනාත්මකව විග්‍රහ කිරීමේ දී බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාව පිළිබඳව සැලකිය යුතු විග්‍රහයක් කර තිබේ. ඉහත දක්වන ලද සෑම විද්වතෙකුම බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාත්මක ඉගැන්වීම් විග්‍රහ කිරීමට විශාල දායකත්වයක් දක්වා තිබේ. මුල් බුදුසමයේ එන සදාචාරාත්මක ඉගැන්වීම් සියුම් ලෙස විශ්ලේෂණය කිරීම තුළින් බෞද්ධ ආචාර විද්‍යා විෂයකෂේත්‍රය පෝෂණය වී ඇත. මෙම පර්යේෂණය තුළින් උත්සාහ කරන්නේ ඉහත විද්වතුන් විසින් මෙම කෂේත්‍රයට කරන ලද දායකත්වය ද උපයෝගී කර ගෙන බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක පිළිබඳ අවධානයක් යොමු කිරීමයි. පෙර දැක් වූ විද්වතුන් බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක පිළිබඳව වෙන් වෙන් වශයෙන් විශ්ලේෂණයක් දක්වා නොමැති බැවින් මෙම පර්යේෂණයේදී මුල් බුදුසමයේ එන ඉගැන්වීම් කෙරෙහි ද විශේෂ අවධානයක් යොමු කිරීමින් එම අරමුණ සාධනය කර ගැනීමට අපේක්ෂා කෙරේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය: ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයට අයත්වන ග්‍රන්ථසංඛාර ක්‍රමවේදය මේ සඳහා යොදාගැනීමට අපේක්ෂිතය.

සාකච්ඡාව

සදාචාර දර්ශනය ගැන විමසීමේ දී පැන නගින ගැටලුවක් වන්නේ පොදු ආචාර ධර්ම නිර්ණායක පද්ධතියක් නොමැතිවීමයි. සෑම සංස්කෘතියකටම අයත් සමාජිකයන් සඳහා ඔවුන්ට ආවේණික වූ ආචාර ධර්ම පද්ධතියක් ඇතත් එහි දී පුද්ගලයා විසින් සිදු කරන ක්‍රියාවන් සඳහා හොඳ- නරක, හරි-වැරදි ආදී වශයෙන් ඇගයීම් ලබා දී තිබුව ද ඒවා කෙතේ දුරට යුක්ති යුක්තද යන්න ගැටලුවකි. ආගම් මගින් ද පුද්ගලයාගේ වර්ග පාලනය කිරීම සඳහා සදාචාරාත්මක නීති හඳුන්වා දී තිබේ. ඇතැම් විට මේවා අධිකාරී ස්චාරූපයෙන් ඉදිරිපත් කර තිබේ. එහෙත් මෙම සදාචාරාත්මක ඇගයුම් බලාත්මක වන්නේ එකී ආගමකට හෝ සංස්කෘතියට අයත් සාමාජිකයන් සඳහා පමණි. එබැවින් සදාචාරය සම්බන්ධයෙන් පොදු වූ විශ්වීය නිර්ණායකයක් පිළිබඳ අදහසක් මෙතෙක් ඉදිරිපත් වී නොමැති බව පෙනේ. දාර්ශනික ක්ෂේත්‍රය තුළ ද ආචාර ධර්ම සම්බන්ධයෙන් විවිධ න්‍යායයන් බිහි වී තිබේ. විවිධ දාර්ශනිකයන් විසින් ඉදිරිපත් කර ඇති මෙම මූලධර්ම අතර ද ඒකමතිකත්වයක් නොමැති බව පෙනේ.

බටහිර ආචාර විද්‍යාව තුළ ප්‍රාමාණික ආචාර විද්‍යාව (Normative ethics), අධි ආචාර විද්‍යාව (Meta ethics), ව්‍යවහාරික ආචාර විද්‍යාව (Applied ethics) යනුවෙන් ප්‍රධාන කොටස් තුනක් ඇති අතර එහි ප්‍රාමාණික ආචාර විද්‍යාව යටතේ හොඳ-නරක ආදී වශයෙන් ඉදිරිපත් කරන ආචාර විද්‍යාත්මක ඇගයුම්වල සහේතුක පදනමක් ඇත් ද යන්න පිළිබඳව විමසා බලයි. මෙහි සාධ්‍යතාවාදය හා යුක්තාත්මවාදය යනුවෙන් මූල ධර්ම දෙකක් දක්වා තිබේ. සාධ්‍යතාවාදී මූල ධර්මය යටතේ යම් ක්‍රියාවක් ඇගයීමට ලක්කරන්නේ එය ක්‍රියාව සිදු කිරීමෙන් අපේක්ෂිත අරමුණ කෙතෙක් දුරට ඉටුවේද යන්න මතය. එහි

දී මෙම න්‍යාය උපයෝගිතා වාදය, ආත්මාර්ථ සුඛපරම වාදය, පරාර්ථ සුඛපරම වාදය යනුවෙන් තවත් විභේදනය වී ඇත. උපයෝගිතාවාදීන් දක්වන ආකාරයට වැඩිම පිරිසකට සැප සලසන ක්‍රියාව හොඳ ක්‍රියාවක් වශයෙන් ඇගයිය හැකිය. එහෙත් මෙහි දී වැඩිම පිරිසකට සැප සලසන ක්‍රියාවකින් සුළු පිරිසකට හෝ අයහපතක් වේ නම් එහි දී ගැටලුවක් ඇති වේ. එබැවින් මෙම න්‍යාය භාවිතයේ දී සමාජයේ පවත්නා අනෙකුත් සාරධර්ම හා වටිනාකම් සැලකිල්ලට ගත යුතුය. ආත්මාර්ථ සුඛපරම වාදයට අනුව පුද්ගලයෙකු හොඳයැයි සම්මත ක්‍රියාවක නිරත වන්නේ එම ක්‍රියාවෙන් සෘජුව හෝ වක්‍රව තමන්ට යහපතක් වන්නේ නම් පමණි. මේ අනුව යමෙකුට උපකාරයක් කිරීම තුළ ඇත්තේ ද තමන් තෘප්තිමත් කිරීමේ අරමුණකි. බැලූ බැල්මට මෙහි සත්‍යතාවක් ඇතත් එහි දෝෂයක් දැක්විය නොහැකිය. මන්ද එමගින් තවෙකෙකුට යහපතක් සිදු වන බැවිනි. බුදුදහමේ දැක්වෙන රහතන් වහන්සේ ආත්මාර්ථයෙන් තොරව පාරාර්ථයෙහි නියැලෙන්නෙකි. බෞද්ධ විග්‍රහයට අනුව කිසිදු අපේක්‍ෂාවකින් තොරව පරාර්ථ වර්යාවෙහි නියැලිය හැක්කේ බුදුරදුන්, රහතන් වහන්සේ වැනි කෙලෙස් ප්‍රහීණ කළ උත්තමයින්ට පමණි. පරාර්ථ සුඛපරම වාදයට අනුව සදාචාර ක්‍රියා ඇගයීමේ දී මූල ධර්මය විය යුත්තේ අන්‍යයන්ගේ යහපත සැලසීමයි. යුක්තාත්මවාදී මූල ධර්මයට අනුව සදාචාරාත්මක ක්‍රියාවක් සිදු කළ යුත්තේ කිසිදු ලාභ අපේක්‍ෂාවකින් නොව හුදු යුතුකම සඳහාම පමණි. මෙහිදී බුද්ධිමය පදනමක සිට සදාචාරාත්මක වර්යාවන් ඇගයීමට උත්සාහ ගෙන ඇති අයුරු පෙනේ. (ධම්මානන්ද හිමි, 2004: 79-88) මෙම විග්‍රහය තුළින් අපරදිග සදාචාර දර්ශනය තුළ දැක්වෙන හොඳ-නරක තීරණය කිරීමේ දී යොදාගත් නිර්ණායක පිළිබඳ දළ අදහසක් ලබාගත හැකිය.

බුදුදහම සදාචාර දාර්ශනික පද්ධතියක් වශයෙන් සැලකීමේ දී බෞද්ධ සංදර්භයට ආවේණික හා එයටම අනන්‍ය වූ නිර්ණායක, මිණුම් දඬු සැකසී ඇත. සමස්ත සදාචාර දර්ශනයම පෝෂණය කළ හැකි තරම් වූ න්‍යායාත්මක හා ප්‍රායෝගික ඉගැන්වීම් සමුදායක් බුදුදහම තුළ දැක ගත හැකිය. බුදුදහම හඳුන්වා දෙන

සදාචාරයේ පදනම වන්නේ ශීලයයි. මෙහි ශීලය යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ පුද්ගලයාගේ සියලුම කාය වාක් සමාවාරයන් සංවර කර ගැනීමයි. මෙහි දී මනස ද කේන්ද්‍රීය සාධකයක් වශයෙන් සියල්ල මෙහෙයවනු ලබයි (ධම්මපදය,1 ගාථාව). බුදුදහම සදාචාරය සලකන්නේ පෞද්ගලික වූත් මනෝවිද්‍යාත්මක වූත් ක්‍රියාවලියක් ලෙසය. මෙම සදාචාර ඉගැන්වීම් බෞද්ධ සංදර්භය තුළ හඳුන්වා දෙනු ලබන්නේ සීලය නැමති වර්ත සංශෝධනාත්මක නීති රාමුවක් තුළය. නීති පද්ධතියක් වශයෙන් දක්වා තිබුණද එය ස්වයංශික්ෂණය ස්වභාවයෙන් යුක්තය (කරුණාරත්න, 1992: 47). සීලයෙන් තොරව ගෘහ ජීවිතයේ හෝ පැවිදි ජීවිතයේ කිසිදු ප්‍රගමනයක් අපේක්ෂා කළ නොහැක. බුදුදහම තරම් පුද්ගලයාගේ වර්ධාවත් පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ වෙනත් කිසිදු ආගමක් හෝ දර්ශනයක් නොමැති තරම්ය. විශේෂයෙන් පැවිදි පක්‍ෂය සඳහා නිර්දේශ කර තිබෙන ශික්ෂා දෙස බැලීමේ දී කෙතරම් සියුම් ලෙස පුද්ගල වර්ධාවත් නිරීක්ෂණය කර තිබෙන්නේ දැයි තේරුම් ගත හැකිය. එයට හේතුව බෞද්ධ අධ්‍යාත්මික සංවර්ධනය හා විමුක්ති මාර්ගය සැකසී තිබෙන්නේ මේ ඔස්සේ වීමයි. ගිහි ප්‍රජාව ඉලක්ක කර ගනිමින් සැකසුනු ශික්ෂණ මාර්ගයක් ද බුදුදහමේ ඇත. මේවා පුද්ගල වර්ධා මැණීම සඳහා මෙන්ම නිවැරදි කර ගැනීමට අදාළව නිර්ණායක වශයෙන් දැක ගත හැකිය.

බුදුදහම හඳුන්වා දෙනු ලබන සදාචාර මාර්ගය සැකසී තිබෙන්නේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය කේන්ද්‍ර කර ගනිමිනි. පුද්ගල වර්ධා නිවැරදි කර ගෙන ලෞකික හෝ ලෝකෝත්තර පරමාර්ථ සඵල කර ගැනීම සඳහා බුදුදහමේ නිර්දේශිත ප්‍රතිපදාව වන්නේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව ඔස්සේ වැටී තිබෙන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. සදාචාරය අවුරාලන ශාස්ත්‍ර, උච්ඡේද යන අන්තර්ලට නොගොස් නිවැරදි මාර්ගයේ ගමන් කිරීමට කියා දෙන්නේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. එය සීලයෙන් හෙවත් පුද්ගල වර්ධාව නිවැරදි කරමින් ආරම්භ වන්නකි. ම.නි. මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයේ මේ පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තරයක් ඇතුළත් වේ (ම.නි., III, 2006:212-222). මෙහි ආරම්භයේදීම පුද්ගලයාගේ දෘෂ්ටිය නිවැරදි කිරීම සිදු කරයි. ඒ අනුව දානයේ විපාක නැත, හෝමයේ විපාක නැත,

හොඳ නරක ක්‍රියාවල විපාක නැත, මෙලොව පරලොව කියා දෙක් නැත. මව, පියා කියා කෙනෙක් නැත ආදී වශයෙන් සමාජයේ පවත්නා සමස්ත සදාචාර ධර්ම පද්ධතියම බිඳ වැටීමට හේතු විය හැකි දෘෂ්ටිවාද දහයක් දක්වා තිබේ. සම්මාදිට්ඨිය යටතේ එම මතවාදවලින් ක්‍රමානුකූලව මිදී සදාචාර මාර්ගයට ප්‍රවිෂ්ටවීමේ පදනම සකස් කර දී ඇත. එහි සම්මා සංකල්ප යටතේ කාම, ව්‍යාපාද, විහිංසා යන සංකල්ප වෙනුවට නෙක්ඛම්ම, අව්‍යාපාද, අවිහිංසා යන සමාජ හිතකර සිතිවිලි වර්ධනය කර ගත යුතු ආකාරය පෙන්වා දෙන අතර සම්මා වාචා යටතේ වචනය නිවැරදි කර ගැනීමත් සම්මා කම්මන්ත යටතේ ප්‍රාණඝාතය, සොරකම් කිරීම, කාමයේ වරදවා හැසිරීම වැනි සමාජ සදාචාරයට ඍජුවම බලපාන පුද්ගල හැසිරීම් නිවැරදි කර ගැනීමට මග පෙන්වන අතර අනුන්ගේ ලාභය නැසීම, අසාධාරණ ලෙස ලාභ ඉපයීම වැනි මිත්‍යා ආජීවයෙන් වෙන්වීම සම්මා ආජීවයෙන් දක්වා ඇත. සම්මා වායාමයත් සම්මා සතියත් මෙම මාර්ගය තුළ පුද්ගලයා රඳවා තබා ගැනීමට උපකාර කරයි. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ මුල් අංග පහ ලෞකික හා ලෝකෝත්තර යන උභය අංශයම සඳහාම උපයෝගී වන අයුරින් හඳුන්වාදී තිබීමෙන් බුදුදහම පෙන්වා දෙන සදාචාර ජීවන දර්ශනට සඳහා මෙහි ඇති වටනාකම මැනවින් ප්‍රකට කරයි.

සදාචාරාත්මක හැසිරීමක් අර්ථවත් වීමට නම් එම ක්‍රියාව සම්බන්ධයෙන් පුද්ගලයාට වගකීමක් තිබිය යුතුය. එය ස්වච්ඡන්දතාව, ස්වාධීනත්වය හා නිදහස යන්නෙන් අර්ථවත් වේ. විශේෂයෙන් ස්වච්ඡන්දතාව නැති තැන සදාචාරය අර්ථවත් නොවේ. එහිදී යුතුකම් හා හැසිරීම් සම්බන්ධව පුද්ගලයාගේ වගකීම ගිලිහී යයි. බුදුදහම පුද්ගලයාගේ ස්වච්ඡන්දතාව, ස්වාධීනත්වය හා පුද්ගල නිදහස අගය කරන දහමකි. දේවවාදී අගම් මෙන් පුද්ගලයාගේ චින්තන නිදහස සීමා කිරීමක් බුදුදහම තුළ නොමැත. යමක සාවද්‍යතාව හා නිරවද්‍යතාව තීරණය කිරීමේ දී බාහිර අධිකාරීත්වයෙන් මිදී ස්වයං තීරණ ගැනීමේ අයිතියක් පුද්ගලයාට ලබා දී ඇත. කාලාම සූත්‍රයේදී බුදුරදුන් මෙම ස්වාධීන තීරණයකට එළඹීමට අවශ්‍ය සදාචාරාත්මක පසුබිම දක්වා ඇත. එහි සදාචාරය

සම්බන්ධ තීරණ ගැනීමේදී නිර්ණායක වශයෙන් බාහිර කරුණු කෙරෙහි විශ්වාසය තැබීම බැහැර කරමින් ස්වාධීනව ස්වකීය බුද්ධිය මෙහෙයවා තීරණ ගැනීමට අවශ්‍ය මාර්ගය පෙන්වා දී තිබේ. එහෙත් එම තීරණ ස්වකීය රුචිකත්වය මතම සිටිමින් නොව ඒ පිළිබඳ පුළුල් විචාරයකින් අනතුරුව පිළිගත හැකි නිර්ණායක මත හිඳිමින් නිවැරදි තීරණවලට එළඹීමට අවශ්‍ය මගපෙන්වීම සිදු කර ඇත.

කාලාමවාසීන් කේසපුත්තයට එන විවිධ ආගමික සම්ප්‍රදායයන් නියෝජනය කරන ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝ ස්වකීය දර්ශනය හුවාදක්වමින් අන්‍යයන්ගේ ඉගැන්වීම් හෙළාදකිමින් කටයුතු කරන බැවින් නිවැරදි ඉගැන්වීම කුමක්දැයි තේරුම් ගැනීමට නොහැකිව අතරමත් වී සිටියහ. බුදුරදුන් එහි පැමිණ විට මෙම ගැටලුව නිරාකරණය කර ගැනීමට උන්වහන්සේගේ උපදෙස් පැතීය. එහිදී බුදුරදුන් ඔවුන්ගේ සැක කිරීම ගැන ප්‍රශංසාකොට ශ්‍රැතියෙන් (අනුස්සව), පරම්පරාවෙන් (පරම්පරා), මෙසේවීයැයි (ඉතිකිරා), පත පොතෙහි සඳහන් වීයැයි (පිටක සම්පදා), තර්කයට ගැළපේයැයි (තක්කභේත), න්‍යායට ගැළපේයැයි (න්‍ය භේතු), අයුරු පරික්‍ෂාකොට (ආකාර පරිචිතක්ක), දෘෂ්ටීයට ගැලපේයැයි (දිට්ඨි නිජ්ඣානක්ඛන්තිය), හොඳයැයි පෙනෙන නිසා (හඹබරුපතා), තමාගේ ගුරුවරයායැයි සලකා (සමණො නො ගරු) යමක් නොපිළිගන්නා ලෙස දක්වා යම් කලෙක මේ දහම් අකුසල්ය, මේ දහම් වරද සහිතය, මේ දහම් ප්‍රඥාවන්තයින් විසින් ගර්හිතය, මේ දහම් සමාදම්වීමෙන් අහිත පිණිස දුක් පිණිස පවතීයැයි තමාටම වැටහේද එවිට එම ඉගැන්වීම් ප්‍රතික්‍ෂේප කරන ලෙස දැක්වීමෙන් නිවැරදි දේ තෝරා ගැනීමට අවශ්‍ය න්‍යායාත්මක, සදාචාරාත්මක හා බුද්ධිමය පදනමක් හඳුන්වා දුන්හ. (අං.නි., I, 2006: 336).

මෙහි දී බුදුරදුන් සදාචාරාත්මක ගැටලුවක් පැනනැගුන විට එහි සාවද්‍ය නිරවද්‍යතාව පුද්ගලයාට ස්වකීය ව්‍යවහාරික ප්‍රඥාවෙන්ම තේරුම් ගත හැකි වන ආකාරයේ ප්‍රශ්න විමසමින් එම පුද්ගලයාගෙන්ම පිළිතුරු ලබා ගැනීමට කටයුතු කරන ආකාරය විශිෂ්ටය. එහි දී ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ පුද්ගලයාට

හිත පිණිස පවතී ද අහිත පිණිස පවතින්නේදැයි බුදුහු ප්‍රශ්න කරත් ඒ අනුව ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ පුද්ගලයාට අහිත පිණිස දුක් පිණිස පවතින බවත් නුවණැත්තන් විසින් ප්‍රතිකේෂප කරන බවත්, මෙම මානසික තත්ත්වය සිත් තුළ තදින් බලපැවැත්වීම මගින් ප්‍රාණඝාතය, සොරකම, මුසාවාදය, පරදාර සේවනය වැනි සදාචාර විරෝධී ක්‍රියාවන් කිරීමට මෙන්ම අන්‍යයන් ද ඒ සඳහා යොමු කිරීමට පුද්ගලයා පෙළඹෙන බව ස්වකීය ව්‍යවහාරික ප්‍රඥාව තුළින්ම පිළිගැනීමට කාලාමයන්ට සිදු වේ (අං.නි., I, 2006: 337,338). එසේම අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ පුද්ගලයාගේ යහපත පිණිස පවතින බවත්, නුවණැත්තන් විසින් වර්ණිත බවත් කාලාමයෝ අවබෝධයෙන්ම පිළිගනිත් (අං.නි., I, 2006: 340).

ආචාර විද්‍යාත්මක ගැටලු නිරාකරණය කර ගැනීම සඳහා බුදුරදුන් මෙහිදී හඳුන්වා දුන් න්‍යාය ඉතාමත් වැදගත් වේ. මේ අනුව ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ හා අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ යන මානසික තත්ත්වයන් පුද්ගලයාගේ සිත් තුළ ක්‍රියාත්මක වීමෙන් ඇති විය හැකි හොඳ හා නරක ප්‍රතිඵල සම්බන්ධයෙන් කිසිවෙකුගේ සහයෝගයක් නොමැතිව ස්වධීනව ස්වකීය බුද්ධිය මෙහෙයවා තීරණය කිරීමේ හැකියාවක් පවතී. පුද්ගල ස්වාධීනත්වය පිළිබඳ සඳහන් කිරීමේදී බුදුදහම අවධාරණය කරන තවත් කරුණක් නම් ස්වකීය ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් මෙන්ම විමුක්තිය සම්බන්ධයෙන් වගකීම පැවරෙන්නේ තමාටම යන කරුණය. මෙම නිර්ණායකය යටතේ බුදුරදුන්ට පවා පුද්ගලයා වෙනුවෙන් මැදිහත්වීමේ සීමාවක් ඇත. මෙහි දී බුදුරදුන් කිසිම අවස්ථාවක ගැලවුම්කාරයෙක් ලෙස පෙනී සිටියේ නැත. උන්වහන්සේ මාර්ගය කියා දුන්නා පමණි. එම මාර්ගයේ ගමන් කිරීම හෝ නොකිරීම පුද්ගලයා විසින් තීරණය කළ යුත්තකි. ඒ සම්බන්ධයෙන් බුදුරදුන්ට පවා වගකීමක් නොමැත. වරක් ගණකමොග්ගල්ලාන බමුණා බුදුරදුන් විසින් මැනවින් අනුශාසනා කරන ලද සියලුම ශ්‍රාවකයන් විමුක්තියට පත්වනේදැයි විමසූ විට ඇතැමෙක් නිර්වාණාවබෝධය කරන බවත් ඇතැමෙක් එසේ නොවන බවත් බුදුහු වාදාළභ. ඇතැමෙක් එසේ නොවීමට හේතු විමසූවිට බුදුරදුන් ප්‍රකාශ කළේ තමන් වහන්සේ මැනවින් මාර්ගය පෙන්වා දී තිබියදීත් විමුක්තියට පත් නොවීම සම්බන්ධයෙන් තමන්

වහන්සේට කළ හැකි කිසිවක් නොවන බවයි. තමන් වහන්සේ මාර්ගය කියා දෙන්නෙක් පමණක් බවත්ය (ම.නි. III, 2006: 94-96). විමුක්තිය සම්බන්ධයෙන් තමන්ට සරණ තමා පමණක් බවත් අන් අයෙකුට පිහිට විය නොහැකි බවත් ධර්මයේ සඳහන් වේ (ධම්මපදය: 160 ගාථාව). තවද අන්‍යයන්ට උපදෙස් දීමට පළමුව තමා ඒ සඳහා සුදුසු තත්වයට පත්ව සිටිය යුතුය (ධම්මපදය: 158 ගාථාව). එසේම මඩෙහි එරුණු පුද්ගලයෙකු ඉන් මුදවා ගැනීමට මඩෙහි එරී සිටින තවත් පුද්ගලයෙකුට නොහැකිය. එය කළ හැකි වන්නේ ගොඩ සිටිනා පුද්ගලයෙකුට පමණි (ම.නි. I, සල්ලේඛ සූත්‍රය, 2006: 106). එසේම පුද්ගලයා විසින් කරනු ලබන පිං පව්වල වගකීම පැවරෙන්නේ ද එම පුද්ගලයාටම වන අතර එක් පුද්ගලයෙකුට තවෙකෙක් පිරිසිදු හෝ අපිරිසිදු කළ නොහැකි බව දැක්වීමෙන් පුළුල් ස්වාධීනත්වය සම්බන්ධයෙන් බුදුදහමේ ඉගැන්වීම්වල සුවිශේෂත්වය ප්‍රකට වේ (ධම්මපදය: 165 ගාථාව). ඇතැම් ආගම්වල මෙන් ගැලවුම්කරුවෙකු හෝ පව් කමා කිරීමක් බුදුදහමේ නොමැති අතර එවැනි ඉගැන්වීම් තුළින් ක්‍රියාවේ වගකීම සම්බන්ධයෙන් සදාචාර වටිනාකම ගිලිහී යයි. එහෙත් බුදුදහම සවේනනික සියලු ක්‍රියාවන්ගේ වගකීම පුද්ගලයාට පැවරීමෙන් සදාචාරය සම්බන්ධ පුද්ගල වගකීමට ඉහළ වටිනාකමක් ලබා දී ඇත. එබැවින් පුද්ගල ස්වාධීනත්වය හා ස්වච්ඡන්දතාව සදාචාරය අර්ථවත් වීමට මහෝපකාරී වේ.

බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක පිළිබඳව සඳහන් කිරීමේදී අධිපති ධර්ම (අධිපතෙය්‍ය) වශයෙන් හැඳින්වෙන ඉගැන්වීම් ද ඉතා වැදගත් වේ. එහි දී අත්තාධිපතෙය්‍ය, ලෝකාධිපතෙය්‍ය, ධම්මාධිපතෙය්‍ය යනුවෙන් කරුණු තුනක් සලකා බලා පුද්ගලයා අකුසලයෙන් බැහැරව කුසලය වැඩීම සඳහා උත්සාහ වන බව දැක්වේ. මෙම ඉගැන්වීම් මූලික වශයෙන් ගෘහ ජීවිතයෙන් බැහැරව විමුක්තිය අපේක්ෂා කරන පුද්ගලයා ඉලක්ක කර ගෙන ප්‍රකාශයට පත් වුවද සාමන්‍ය සමාජ ජීවිතය සඳහා ද මනා උපයෝගීතාවකින් යුක්තය. බෞද්ධ සදාචාර දර්ශනය පුද්ගල නිශ්‍රිතව, පුද්ගලයා කේන්ද්‍ර කර ගෙන ආරම්භ වන්නකි. එය මනෝ මූලික ක්‍රියාවලියක් වශයෙන්ද දැක්විය හැකිය (කරුණාරත්න,

1992-2006: 42). ඒ අනුව අත්කාධිපතෙයා යන්නෙන් සැබවින්ම පිළිබිඹු කරන්නේ පුද්ගලයාගේ හෘදසාක්‍ෂය මූලික කර ගෙන කටයුතු කිරීමයි. එවිට පුද්ගලයාට සාවද්‍ය ක්‍රියාවෙන් මිදී නිවැරදි, කුසල සහගත ක්‍රියාවන්හි නිරත වීමට අවකාශ සැලසේ. පව් කරන්නාට ලෝකයේ රහසක් නොමැති බව දැක්වෙන්නේ එබැවිනි. තමා විසින් කරන ලද ක්‍රියාවෙහි වැරදි නිවැරදි භාවය සැබවින්ම දන්නේ එම ක්‍රියාව සිදු කළ පුද්ගලයාය.

නන්ථී ලොකෙ රහො නාම පාප කම්මං පකුබ්බතො

අත්තා තෙ පුරිස ජානාති සච්චං වා යදි වා මුසා
(අං.නි., III, 2006: 270)

ලෝකාධිපතෙයා යන්නෙන් අදහස් වන්නේ ලෝකයා තමාගේ ක්‍රියාවන් නිරීක්‍ෂණය කළ හැකියැයි සිතා අකුසලයෙන් වෙන්ව කුසලයෙහි පිහිටීමයි. ධම්මාධිපතෙයා යනු ධර්මයට අනුව සලකා බලා වැරදි සහිත ක්‍රියාවන්ගෙන් මිදී යහපත් ක්‍රියාවන්හි නිරතවීම ලෙස දැක්විය හැකිය (අං.නි., III, 2006: 268.).

සං.නි. වෙළුමාරෙයා සූත්‍රය අත්තුපනායික ධර්ම පර්යාය මැනවින් දක්වා ඇති තවත් ස්ථානයකි. තමා ජීවත්වීමට කැමතිය. මරණයට අකමැතිය. සැප කැමති අතර දුක පිළිකුල් කරයි. එබැවින් තමාගේ ජීවිතයට යමෙක් හානි කරනවාට තමා අකමැත්තේ යම් සේද එසේම අන්‍යයන්ද ඔවුන්ගේ ජීවිතයට අධික ප්‍රිය බැවින් ස්වකීය ජීවිතය අනතුරක් කරනවාට අකමැතිය. යමක් තමා අකමැත්තේ ද අන්‍යයෝද එසේය. මෙසේ සලකා ප්‍රාණසාතාදියෙන් වෙන් වී අන්‍යයන්ද එයින් වළකාලමින් ජීවිතයක වටිනාකම කියා දෙමින් කටයුතු කිරීම ලෙස දක්වා ඇත (සං.නි., V, 2006:156).

ම.නි. අනුමාන සූත්‍රයේදී (ම.නි., I, 2006: 236-141) සදාචාරයෙහිලා ගැනිය හැකි කරුණු 16ක් මූලික කර ගෙන තමා හා සසඳා ඉන් වැළකිය යුතු බව දක්වා තිබේ. ඒ අතර ලාමක පැවැතුම් ඇති බව, තමා හුවා දක්වමින් අනුන් හෙළා දැකීම,

ක්‍රෝධය, වෛරය, ගුණමකු බව, ඊර්ෂ්‍යාව, මසරුකම ආදිය කරුණුවලදී තමා මෙවැනි ලක්ෂණ ඇති පුද්ගලයින් පිළිකුල් කරන්නේ යම්සේද තමා තුළ ද මෙවැනි ගති පවතින්නේ නම් අන්‍යයන් තමා පිළිකුල් කරන බව සකලා ඒවායෙන් මිදිය යුතු බව දක්වා තිබේ.

අං.නි. භය සූත්‍රයේදී කරුණු හතරක් මූලික කර ගෙන පුද්ගලයෙකු අකුසල සහගත කාය, වාක්, මනෝ වර්‍යාවන්ගෙන් වැළකෙන බව දක්වා තිබේ. අත්තානුවාද භය එනම් තමන්ට තමා දොස් නගතියි ඇති බිය, පරානුවාද භය එනම් අනුන් තමාට දොස් නගතියි ඇති බිය, දණ්ඩ භය එනම් දඬුවමට යටත්වේයැයි ඇති බිය, දුග්ගති භය එනම් මරණින් පසු නිරයෙහි උපදීයැයි ඇති බිය. මෙකී කරුණු මූලික කර ගෙන ද ඇතැම්විට යම් පුද්ගලයෙක් සදාචාර මාර්ගයෙහි ගමන් කළ හැකිය (අං.නි., II, භය සූත්ත, 2006: 234).

සදාචාර කරුණක් සම්බන්ධයෙන් ගැටලුවක් පැණනැගුණ අවස්ථාවක අත්තුපනායික ධර්ම පර්යාය වශයෙන් ගැනෙන තමා උපමාකොට එය විනිශ්චය කිරීමේ ක්‍රමවේදය බුදුදහම මගින් හඳුන්වා දෙන ලද්දකි. එසේ වුවත් මෙය විශ්වීය නිර්ණායකයක් වශයෙන් ද පෙන්වාදිය හැකිය. එනම් සමස්ත සත්ත්ව ප්‍රජාවම ස්වකීය ප්‍රාණයට, සිය සන්තකයට දැඩිව ආශා කරයි. විශේෂයෙන් මිනිසා ස්වකීය පැවැත්ම පිළිබඳව බොහෝ සෙයින් සිතන වෙහෙසෙන සත්ත්ව කොට්ඨාශයකි. මිනිසා ස්වකීය ප්‍රාණය වෙනුවෙන් තවෙකෙකුගේ ජීවිතය පවා අහිමි කිරීමට පසුබට නොවේ. එයට හේතුව සහජයෙන්ම තම ජීවිතයට අසීමිතව ආදරය කිරීමයි. මෙෙත්‍රිය වැඩිමේදී පළමුව තමාට මෙෙත්‍රිය කිරීමෙන් එය ආරම්භ කරන ලෙස උපදෙස් දී ඇත්තේ එබැවිනි (සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය, 1957: 445). බුදුන් වහන්සේ මෙම අත්දැකීම අනෙකාට හිංසා කිරීම වැළකවීමට උපයෝගී කර ගෙන ඇත. සියලු දෙනාම දඬුවමට බිය වේ. සියල්ලෝම මරණයට බියය. සෑම දෙනාම තම ජීවිතයට ප්‍රිය කරයි. එබැවින් තමා උපමා කොට ගෙන අන්‍යයන්ගේ ජීවිතයට හානියක් කිරීමට හෝ

කරවීම නොකළ යුතු බව දැක්වේ (ධම්මපදය: 129, 130 ගාථා). නමාට ආදරය නොකරන්නා අනෙකා ගැන සංවේදී නොවීම ස්වාභාවිකය. මේ අනුව තමා උපමා කොට සිතා සදාචාරාත්මක ක්‍රියාවන්හි නිරත වීම පිළිබඳ බෞද්ධ ඉගැන්වීම ආචාර විද්‍යාවට එකතු වූ වැදගත් නිර්ණායකයකි.

බුදුදහම සදාචාරාත්මක පැවැත්මක් ගැන සඳහන් කිරීමේදී පුද්ගලයාගේ ආධ්‍යාත්මික සංවර්ධනයක පිළිබඳවද විශේෂ සැලකිල්ලක් දක්වා ඇත. මානසික සංවර්ධනයකින් තොර පුද්ගලයෙකුගෙන් ආචාර සම්පන්න හැසිරීමක් අපේක්ෂා කළ නොහැකිය. එබැවින් පුද්ගල සංවර්ධනය සඳහා විශේෂ අවධානයක් ලබා දී ඇත. එසේම පුද්ගල සංවර්ධනයකින් තොරව සමාජ සංවර්ධනයක් අපේක්ෂා කළ නොහැක. එබැවින් බුදුසමය පුද්ගලයා කේන්ද්‍ර කර ගෙන ආචාර ධර්ම ක්‍රියාත්මක වීමේ දී පුද්ගලයාගේ සංවර්ධනය ද අවධානයට ලක්කර ඇත. එයට මූලික හේතුව බුදුදහම පෙන්වා දෙනු ලබන ආධ්‍යාත්මික ගුණධර්ම විකසිත වන්නේ පුද්ගලයා කේන්ද්‍ර කර ගෙනය. එබැවින් සමාජ සංවර්ධනය අවධාරණය කරන්නේ පුද්ගල සංවර්ධනයට සාපේක්ෂවය. සාමාන්‍ය පුද්ගලයා කම් සැපතට ඇලීම (කාමච්ඡන්ද), ද්වේෂ කිරීම (ව්‍යාපාද), අලසකම (ථීනමිද්ධ), සිතෙහි විසිරුණ, නොසන්සුන් ස්වභාවය (උද්ධච්චකුක්කුච්ච), සැකය සහිත බව (විචිකිච්ඡා) යන නිවරණයන්ට අනුගතව ක්‍රියා කරන බැවින් එවැන්නෙකුගෙන් ආර්ය ඥානයක් ලබා ගැනීම හෝ ආත්මාර්ථ හෝ පරාර්ථ යන උභයාර්ථය පිණිස ක්‍රියා කිරීමක් අපේක්ෂා කළ නොහැක (අං.නි., III, නිවරණ සුත්ත, 2006:100). මෙම නිවරණ දුර්වල වීම ආරම්භ වන්නේ ඔහු තුළ සීල, සමාධි හා ප්‍රඥාව වැඩීම සිදු වන විටය. එනම් සදාචාර මාර්ගයේ ගමන් කිරීම ආරම්භ වන විටදීය.

තවද බුදුදහම හඳුන්වා දෙන සදාචාරයේ විශේෂත්වයක් නම් ආත්මාර්ථය හා පරාර්ථය යන උභයාර්ථයම එක ලෙස වැදගත් කොට සැලකීමයි. එබැවින් බොහෝ වූ පරාර්ථය නිසා ආත්මාර්ථය පිරිහීමට පත්විය නොගත යුතු බවත් ආත්මාර්ථය

දැන පරාර්ථයෙහි නියැලිය යුතු බවත් දැක්වේ (ධම්මපදය: 166 ගාථාව). එසේම ‘පව්වත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤ්භී’ යන වදනට අනුව බුදුදහම පෙන්වා දෙන විමුක්තිය වෙන් වෙන්ව පුද්ගලයා විසින් අවබෝධ කළ යුත්තකි. පුද්ගලයෝ සිව්දෙනෙක් වෙති. පළමු වැන්නා තමාත් අනුන් යන දෙපිරිසටම අහිත පිණිස කටයුතු කරන්නාය (නෙව අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතාය). දෙවැන්නා අනුන්ට හිත පිණිස කටයුතු කරන තමන්ට අහිත පිණිස කටයුතු කරන්නාය (පරහිතාය ච පටිපන්නො නො අත්තහිතාය). තුන්වැන්නා තමාට හිත පිණිසත් අනෙකාට අහිත පිණිසත් කටයුතු කරන්නාය (අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතාය). සිව්වැන්නා තමාත් අනුන් යන දෙපිරිසටම හිත පිණිස කටයුතු කරන්නාය (අත්තහිතාය ච පටිපන්නො පරහිතාය ච) (අං.නි. II, ජීවලතා සුත්ත, 2006: 182). මේ අතරින් සිව්වැන්නා ශ්‍රේෂ්ඨයෙකු වශයෙන් සැලකේ. එම පුද්ගලයා තමන් රාග, ද්වේශ, මෝහ හික්මවමින් අන්‍යයන් ද ඉන් මුදවාලීමට කටයුතු කිරීම මෙහි ආත්මාර්ථය හා පරාර්ථය යන්නෙන් අදහස් වේ. සමාජය සමග කටයුතු කිරීමේදී මෙම ගුණයන් වර්ධනය කර ගැනීම ඉතා වැදගත් වේ. රාග, ද්වේශ, මෝහයෙන් මත් වූ පුද්ගලයා අනෙකාට අහිත පිණිසත්, තමාට අහිත පිණිසත් දෙපසටම අහිත පිණිසත් කටයුතු කරන අතර මානසික වශයෙන්ද අසහනයෙන් ජීවත් වේ. තිදොරින්ම වැරදි කරන ඔහු ආත්මාර්ථය හා පරාර්ථය හා උභයාර්ථයම නොදන්නෙකි (අං.නි. III, 2006: 382).

අනුන්ටත් තමාටත් දෙපක්‍ෂයටම හිත පිණිස කටයුතු කරන පුද්ගලයා කෙබඳු කෙනෙක්දැයි බෞද්ධ දෘෂ්ටි කෝණයෙන් කළ විග්‍රහයක් අං.නි. මහානාම සූත්‍රයේ ද සඳහන් වේ. පුද්ගලයෙකු තමා ශ්‍රද්ධා, ශීල, ත්‍යාග යන ගුණයන්ගේ පිහිටා අන්‍යයන් ද එහි පිහිටු වීමට කටයුතු කරයි ද තමන් ශ්‍රමණයින් දැකීම, දහම් ඇසීම, ඇසූ ධර්මය මෙනෙහි කිරීම, එහි අර්ථ පරික්‍ෂා කිරීම, එම දහම් පිළිපැදීම ආදියෙහි නිරත වෙමින් අන්‍යයන් ද ඒ සඳහා යොමු කරවයි ද එබඳු පුද්ගලයා තාමාත් අනුන් යන දෙපාර්ශ්වයටම හිත පිණිස කටයුතු කරන පුද්ගලයෙකි. (අං.නි.,V, 2006: 122). මෙමගින් පැහැදිලි කරන්නේ සමාජයේ පවත්නා සාරධර්මවල

පිහිටා කටයුතු කරමින් අන්‍යයන්ද එම ගුණධර්මවල පිහිටුවීමට කටයුතු කරන්නා යහපත් පුද්ගලයෙක් බවයි. එබැවින් තමා මූලික කර ගෙන ආචාර ධර්ම වැඩිමේදී උභයාර්ථයම සාධනයට කටයුතු කිරීමේ වැදගත්කම බුදුදහම අවධාරණය කරයි.

සදාචාර නිර්ණායකයක් ගැන සඳහන් කිරීමේ දී ක්‍රියාවක ප්‍රතිඵලය සැලකිල්ලට ගෙන එම ක්‍රියාවේ හරි වැරද්ද තීරණය කළ හැකි ඉගැන්වීමක් බුදුදහමේ දැක්වේ. යම් ක්‍රියාවක ප්‍රතිඵලය කඳුළු පිරි මුහුණින් විදීමට සිදුවන්නේ නම් එබඳු ක්‍රියා වැරදි ක්‍රියාවන් වන අතර එවායෙන් වැළකී සිටිය යුතුය (ධම්මපදය: 67 ගාථාව). යම් ක්‍රියාවක ප්‍රතිඵලය සිනා මුසු මුහුණින් විඳගත හැකිවන්නේ නම් එවැනි ක්‍රියා යහපත් අතර එබඳු ක්‍රියා කළ යුතුය (ධම්මපදය: 68 ගාථාව). එසේම අම්බලට්ඨික රාහුලෝවාද සූත්‍රයේ දී ක්‍රියාවක ප්‍රතිඵලය නිවැරදි කර ගැනීම සඳහා ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණ ක්‍රමවේදය හඳුන්වා දී ඇත. මෙහිදී සිදු කරන්නේ තිදොර මූල කර ගෙන කිසියම් ක්‍රියාවක් සිදු කිරීමට පෙර එම ක්‍රියාවේ ප්‍රතිඵල පිළිබඳ කිසියම් පූර්ව විනිශ්චයකට පැමිණීමයි. මෙය කිසියම් ආකාරයක උපකල්පනයකි. පුද්ගල සදාචාරය පිළිබඳව කතා කිරීමේදී මෙම ක්‍රමය පුහුණු කිරීම ඉතා වැදගත් වේ. පුද්ගලයෙකු කැඩපතක් අභිමුඛයට ගොස් ඒ තුළින් සිය රූපයේ ප්‍රතිබිම්බය නරඹා සිය අඩුපාඩු සකස්කර ගන්නා සේ ක්‍රියාවක් කිරීමට පළමුව එහි ප්‍රතිඵලය විමසිය හැකිනම් එම ක්‍රියාව යහපත් නම් වඩා ඵලදායී කර ගැනීමට ද අයහපත් නම් එය නොකර සිටීමට හැකිය.

“රාහුලයෙනි තෙපි යම් කාය කර්මයක් කරනු කැමති නම් එම කාය කර්මය පිරික්සිය යුතු යැ...”

“මම කයින් යම් කාය කර්මයක් කරනු කැමැත්තෙමි ද, මාගේ මේ කාය කර්මය තමහට දුක් පිණිස ද පවත්නේ ය. පරහට දුක් පිණිස ද පවත්නේ ය. දෙදෙනාටම දුක්පිණිස පවත්නේ ය. මේ කාය කර්මය අකුසල දුක් වඩනේ ය. දු:ක්ඛ විපාක ඇතැයි රාහුලයෙනි තොප විසින් කයින් මෙබඳු කාය කර්ම ඒකාන්තයෙන් නො කටයුතු ය. තවද රාහුලයෙනි තොප පිරිස්සන්නනු මෙසේ

දන්නවු නම් “මම කයින් යම් කාය කර්මයක් කරනු කැමැත්තෙම් ද, මාගේ මේ කාය කර්මය නො මැ තමහට දුක් පිණිස පවත්නේ ය. පරහට දුක් පිණිස නොපවත්නේ ය. දෙදෙනාටම දුක්පිණිස නොපවත්නේ ය. මේ කාය කර්මය කුසල සුව වඩනේ ය. සුඛ විපාක ඇතැයි. රාහුලයෙනි තොප විසින් කයින් මෙබඳු කාය කර්ම කළයුතු ය.” (ම.නි. II, අම්බලට්ඨික රාහුලෝවාද සූත්‍රය, 2006: 132)

මේ අයුරින් කසියම් ක්‍රියාවක් කිරීමට පෙර එය එහි ප්‍රතිඵලය තමාට යහපත් ද අයහපත් ද අනුන්ට යහපත් ද අයහපත් ද, දෙපක්‍ෂයටම යහපත් ද අයහපත් ද ආදී වශයෙන් විමසා බැලිය හැකි නම් සාවද්‍ය ක්‍රියා සිදුවීමට ඇති ඉඩ ඉතා අල්පය. එබැවින් ප්‍රත්‍යවේෂණ ක්‍රමය ද සදාචාරාත්මක මිනුම් දණ්ඩක් ලෙස භාවිත කළ හැකිය. මජ්ඣිමනිකායේ බාහිනික සූත්‍රයෙහි ද මේ හා සමාන ඉගැන්වීමක් ඇත. එහි දී නුවණැති මහණ බමුණන් විසින් ගර්හා කරන ලද කායික, වාචසික, මානසික හැසිරීම් කවරේදැයි රජතුමා ආනන්ද හිමියන්ගෙන් ප්‍රශ්න කරයි.

“මහරජ යම් කාය සංවරයෙක් ආත්මවායාබාධ පිණිස වැටේ ද, පරවායාබාධ පිණිස වැටේ ද, උභය වායාබාධ පිණිස වැටේ ද, ඔහුට අකුසල ධර්මයෝ වැඩෙත් ද, කුසල ධර්මයෝ පිරිහෙත් ද, මහරජ මෙබඳු කාය සංවාරය නුවණැති මහණ බමුණන් විසින් උපාරම්භ කළ යුතු වෙයි.” (ම. නි. II, බාහිතක සූත්‍රය, 2006: 544-545)

මේ ආකාරයට වාක් සමාවාර හා මනෝ සමාවාර පිළිබඳව ද පැහැදිලි කරදෙයි. මෙහි දී නුවණැත්තන් විසින් යම් වර්යාවක් තමා හා මෙරමා යන දෙපක්‍ෂයටම හානිදායක නම් ප්‍රතිකේෂප කරන බව දක්වා තිබේ. එහිදී ක්‍රියාවක සාවද්‍යතාව තීරණය කර තිබෙන්නේ උභය පාර්ශ්වයටම ඉන් සිදුවන හානියන් නුවණැත්තන්ගේ ප්‍රතිකේෂපයන් සකලකමිනි. එබැවින් මෙම ක්‍රමවේදය පුද්ගල වර්යාව නිවැරදි කර ගැනීම සඳහා කදිම මග පෙන්වීමකි.

බෞද්ධ සදාචාර නිර්ණායක පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමේදී කර්මය හා පුනර්භවය පිළිබඳ ඇති ඉගැන්වීම් විශේෂ වැදගත්කමක් උසුලයි. මෙම සංකල්ප බෞද්ධ සමාජයේ සදාචාර ක්‍රියාවලිය සඳහා ඉතා දැඩි බලපෑමක් සිදු කර තිබේ. පිං පව්, කුසල් අකුසල්, හොඳ නරක වැනි සදාචාර මිනුම් වඩාත් අර්ථවත් වී තිබෙන්නේ කර්මය හා පුනර්භවය මූලික කර ගෙනය. ආත්මවාද, අකිරියවාදය, අහේතුවාදය වැනි ඉගැන්වීම් පිළිගන්නා විට ක්‍රියාව පිළිබඳ පුද්ගල වගකීම් ප්‍රතික්ෂේප වෙයි. ආත්මවාදී ඉගැන්වීම පිළිබඳව බ්‍රහ්මඡාල සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි “ආත්මයත්, ලෝකයත් ශාස්වතය. නව ඵල උත්පාදනයෙන් තොර බැවින් වඳය. ස්ථිරය, ස්ථාවරය යනුවෙන් ද ඒ සත්ත්වයෝම සසර චක්‍ර වෙමින් උපදිමින් සැරිසරති යනුවෙන් ද කල්පනා කරයි.” (දී.නි., I, බ්‍රහ්මඡාල සූත්‍රය, 2006: 22) මෙවැනි ආත්මවාදී ඉගැන්වීම හේතුඵලවාදීව විග්‍රහ කර නොමැති බැවින් අවාර විද්‍යාත්මක උපයෝගීතාව අල්පය. එහෙත් බුදුදහම වඩාත් සහේතුක පදනමක සිටිමින් මෙය විග්‍රහ කරන්නේ ආචාර විද්‍යාත්මක වටිනාකමක් ද එක්කරමිනි.

වෙනනාහං භික්ඛවේ කම්මං වදාමි. වෙනයිත්වා කම්මං කරොති කායෙන වාචාය මනසා (අං.නි., IV, නිබ්බේධික සූත්ත, 2006: 208) යන විග්‍රහයට අනුව සචේතනික ක්‍රියාවන් මූලික කර ගෙන ප්‍රතිවිපාක ලබා දෙන කර්මය නැමති ක්‍රියාවලිය සකස් වේ. මෙලෙස චේතනාව කර්මය වශයෙන් දැක්වීම තුළින් ක්‍රියාව පිළිබඳ පුද්ගලයාට ඇති වගකීම මෙන්ම චේතනාව පාලනය කිරීම තුළින් ක්‍රියාවේ ප්‍රතිඵලය වෙනස් කිරීමට පුද්ගලයාට ඇති ශක්තියත් විදහා දැක්වීමෙන් ක්‍රියාවේ සදාචාරාතමක අගය ද පෙන්වා දී ඇත. එබැවින් කර්ම සංකල්පය අද්විතීය සදාචාර අගයක් සහිත දාර්ශනික ඉගැන්වීමක් වශයෙන් දැක්විය හැකිය. එසේම සාමාන්‍ය සමාජය තුළ කර්ම සිද්ධාන්තය ව්‍යවහාරයට පත්ව ඇති ආකාරය විමසීමේදී පුද්ගලයා සාදාචාර මාර්ග යට යොමු කිරීමට දැඩි පෙළඹවීමක් ඇති කිරීම සඳහා මෙම ඉගැන්වීම හේතු වී ඇත. චූළකම්මවිභංග සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි උසස් වශයෙන් උපදීමට, අල්පායුෂ, දීර්ඝයුෂ ලැබීමට, අල්පාබාධ, බොහෝ ආබාධ ඇතිවීමට, අල්පහෝග, මහාහෝග ලැබීමට ආදී

වශයෙන් ලෞකික ජීවිතය තුළ දක්නට ලැබෙන විවිධත්වයන් සඳහා බලපාන්නේ පුද්ගලයා විසින් සිදු කරනු ලබන හොඳ වශයෙන් සම්මත දන්දීම, අන්‍යයන්ට හිංසා පීඩාදිය නොකිරීම, පිදිය යුත්තන් පිදීම වැනි ක්‍රියා ද හා නරක ක්‍රියා වශයෙන් සම්මත පරපණ නැසීම, දන් නොදීම පිදිය යුත්තන්ට සත්කාර සම්මාන නොකිරීම ආදිය පදනම් කර ගෙන බව සරලව පැහැදිලි කර ඇත (ම.නි, III, 2006: 432). එසේම දේවදූත වැනි සූත්‍ර තුළ ජීවිත කාලය තුළ පාපකාරී ක්‍රියාවන් සිදු කළ පුද්ගලයින් නිරයට පත්වීමෙන් පසු විදින කායික වධ වේදනා දක්වා ඇති අතර මෙවැනි ඉගැන්වීම් තුළින් පුද්ගලයා පොදු සදාචාර මාරයේ තබා ගැනීමට මහෝපකාරී වේ (ම.නි., III, 2006: 384-396).

තවද කර්මය පිළිබඳ බෞද්ධ ඉගැන්වීම් අර්ථවත් වන්නේ පුනර්භවය සමගය. බුද්ධ දේශනාවට අනුව පුද්ගලයා විසින් සිදුකළ වේදනීය කර්ම මතු භවයන්හි විපාක ගෙනදේ. පටිච්චසමුප්පාද විචරණය තුළ සත්ත්වයාගේ සංසාර ප්‍රවාහිනී ක්‍රියාවලිය පැහැදිලිව දක්වා ඇත. එහිදී අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කර ගෙන සංස්කාර සැකසේ. සංස්කාර පුඤ්ඤාහි සංඛාරය, අපුඤ්ඤාහි සංඛාරය, ආනෙඤ්ජාහි සංඛාරය යනුවෙන් මූලික වශයෙන් තෙවැදෑරුම්ව දක්වා ඇත. මෙහි දාන, ශීල, භාවනා යන කාමාවචර කුසල චේතනාව හා රූපාවචර භාවනාමය චේතනාව පුඤ්ඤාහි සංඛාර නම් වේ. කාමාවචර අකුසල චේතනාව අපුඤ්ඤාහි සංඛාර නම් වේ. අරූපාවචර කුසල චේතනාව ආනෙඤ්ජාහි සංඛාර නම් වේ. මීට අමතරව කාය සංඛාර, වචි සංඛාර, චිත්ත සංඛාර යන ඒවා අවිද්‍යාව නිසා හටගන්නා සංස්කාර යැයි සඳහන් වේ. අවිද්‍යාවෙන් වෙලී සිටින පුද්ගලයා වර්තමානයේ පංචස්කන්ධය පවත්වා ගනු සඳහා සුවපත් කිරීම සඳහා ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ද අනාගතයේ ද පංචස්කන්ධය ලැබීම සඳහා සිදුකරනු ලබන කුසල හා අකුසල කර්ම අවිද්‍යාව නිසා හටගන්නා සංස්කාරය යැයි දක්වා ඇත. සංස්කාර ප්‍රත්‍ය කරගෙන විඤ්ඤාණය ද එය ප්‍රත්‍ය කරගෙන නාමරූප ක්‍රියාවලියද සැකසේ.

මෙම විග්‍රහය තුළින් පුද්ගලයා විසින් තිදොර මුල්කර ගෙන සිදු කරනු ලබන ක්‍රියාවන් පදනම් කර ගෙන වර්තමාන පැවැත්මක් මතු භවයන් සකස් වන බව පැහැදිලි වේ. මේ අනුව කර්මය හා පුනර්භවය පිළිබඳ බෞද්ධ සිද්ධාන්ත අධ්‍යයනය කිරීමෙන් අවශ්‍ය අයෙකුට මෙම භවය සහ මතු භවයන් සාර්ථක කර ගැනීමට අවශ්‍ය පදනම සකසා ගත හැකිය. සාවද්‍ය ක්‍රියාවන් සිදු කිරීමෙන් ලැබෙන අනිටු විපාක හා නිවැරදි කාය වාක් සමාවාරයන් පවත්වා ගැනීමෙන් දිවිදාමිමවේදනීය වශයෙන් හා සම්පාරායික වශයෙන් ලැබෙන යහපත් ප්‍රතිඵල ද ධර්මයෙහි දක්වා ඇති බැවින් සිය ජීවිතය සකස් කර ගැනීමට අවකාස සැලසේ. මේ අනුව සදාචාර පැවැත්ම ශක්තිමත් වීම සඳහා මෙම ඉගැන්වීම් මනා පිටු බලයක් ලබා දේ.

මීට අමතරව සුත්තනිපාතයේ එන පසුකාලීනව ගිහි විනය වශයෙන් හඳුන්වා ඇති මංගල, පරාභව, වසල වැනි සූත්‍ර දේශනා තුළින් ද පුද්ගලයාගේ වර්යාවන් නිවැරදි කර ගැනීමට අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ දක්වා තිබේ. මංගල සූත්‍රයේ බාලයන් ඇසුරු නොකිරීම, පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කිරීම, පිදිය යුත්තන් පිදීම, මව්පියන්ට සැලකීම, අඹුදරුවන්ට සැලකීම, නිවැරදි කර්මාන්ත කිරීම ආදී වශයෙන් මංගල කරුණු 38 දක්වා තිබේ (සු.නි. මංගල සුත්ත, 2006: 80, 83). පරාභව සූත්‍රයේ ස්ත්‍රීධූර්ත වීම සුරාධූර්ත වීම, සුදුවට හුරුවීම, පර අඹුවන් කරා යාම ආදී වශයෙන් පිරිහීමට හේතු වන කරුණු 12 දක්වා තිබේ (සු.නි. පරාභව සුත්ත, 2006: 36, 43). එසේම වසල සූත්‍රයේ වසලයෙකුගේ ලක්ෂණ වශයෙන් ප්‍රාණඝාතය, සොරකම, මුසාව, මං පැහැරීම, දෙමාපියන්ට නොසැලකීම ආදී කරුණු 19 පමණ දක්වා තිබේ (සු.නි. වසල සුත්ත, 2006: 44, 47). මෙම සූත්‍රවල දැක්වෙන කරුණු දෙස බැලීමේදී පොදුවේ ඕනෑම සමාජයක පුද්ගල යහපත මෙන්ම අයහපත සඳහා හේතු විය හැකි සදාචාර මිණුම් වශයෙන් පෙන්වා දිය හැකිය.

සමාලෝචනය

මේ ආකාරය ඉහත දක්වා ඇති පරිදි බුදුදහම තුළ වෙනත් කිසිදු ආගමක හෝ දර්ශනය නොදැක්වෙන ආකාරයේ සදාචාර දර්ශනයක් ඉදිරිපත් කර ඇත. විශේෂයෙන් හොඳ-නරක වශයෙන් සමාජය තුළ සම්මත සදාචාර පද්ධතිය ශක්තිමත් කිරීම සඳහා දාර්ශනික මෙන්ම වාස්තවික ප්‍රවේශයක් බුදුදහමින් සපයා තිබේ. එහි දී බුදුදහමේ විශේෂත්වය නම් හුදු නීතිමාලාවක් වශයෙන් නොදක්වා ස්වාධීනව විමසා බලා තීරණයක කිරීමට අවකාශ සලසාදීමයි. බුදුදහම හඳුන්වා දී තිබෙන නිර්ණායක බෙහෝවිට ජාති ආගම් හේදයකින් තොරව සදාචාරාත්මක ගැටලුවලදී පොදුවේ යොදා ගත හැකි වීම විශේෂ ලක්ෂණයකි. ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ක්‍රමය, අත්තුපනායික ක්‍රමවේදය සෑම දෙනාටම යොදාගත හැකිය. පංචශීල ප්‍රතිපදාව තුළ ද පවතින්නේ විශ්ව සාධාරණ ප්‍රතිපත්ති මාලාවකි. එබැවින් මානව සමාජයේ ගැටුමකින් තොරව පවත්වාගෙන යාම අවශ්‍ය ශක්තිමත් සදාචාර ධර්ම පද්ධතියක් බුදුදහම මගින් හඳුන්වා දී තිබේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

අංගුත්තරනිකාය, I,II,III,IV,V, (2006). බු. ජ. මු.

දීඝනිකාය, I, (2006). බු. ජ. මු.

ධම්මපදය, (2006). බු. ජ. මු.

මජ්ඣිමනිකාය, I, II, III, (2006). බු. ජ. මු.

සංයුත්තනිකාය, V, (2006). බු. ජ. මු.

සුත්තනිපාත, (2006). බු. ජ. මු.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

කරුණාරත්න, ඩබ්ලිව්. එස්., (1992). බෞද්ධ දර්ශනය හා චරණය. කොළඹ 10, මරදාන: සමයවර්ධන.

තිලකරත්න, හේ.මු.,(2001). මහාවාර්ය කේ.එන්. ජයතිලක දර්ශනය. කොළඹ 10: එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

ධම්මානන්ද හිමි, හෝමාගම, (2004). බෞද්ධ හා කාන්ටියානු සදාචාර දර්ශනය. කොළඹ 10, මරදාන: සමයවර්ධන.

Pemarathana Thera, Soorakkulame, Padmasiri Thera, Raluwe, (ed.) (2006). Studies in Buddhist Philosophy and Religion: Collected Papers of professor P.D. Premasiri. Univesity of Peradeniya. Department of Pali and Buddhist Studies.

සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය, (1957). සිංහල අනුචාරය: මාතර ශ්‍රී ධර්මවංශ ස්ථවිර, සිරිමංගල පරිවේණාධාර සමිතිය.

වෙබ් අඩවි

Britannica.com, ethics [Retrieved 11, 09, 2021 from <https://www.britannica.com/topic/ethics-philosophy>]

Encyclopedia.com, Ethics, History of, [Retrieved 11, 09, 2021 from <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/ethics-history/>]